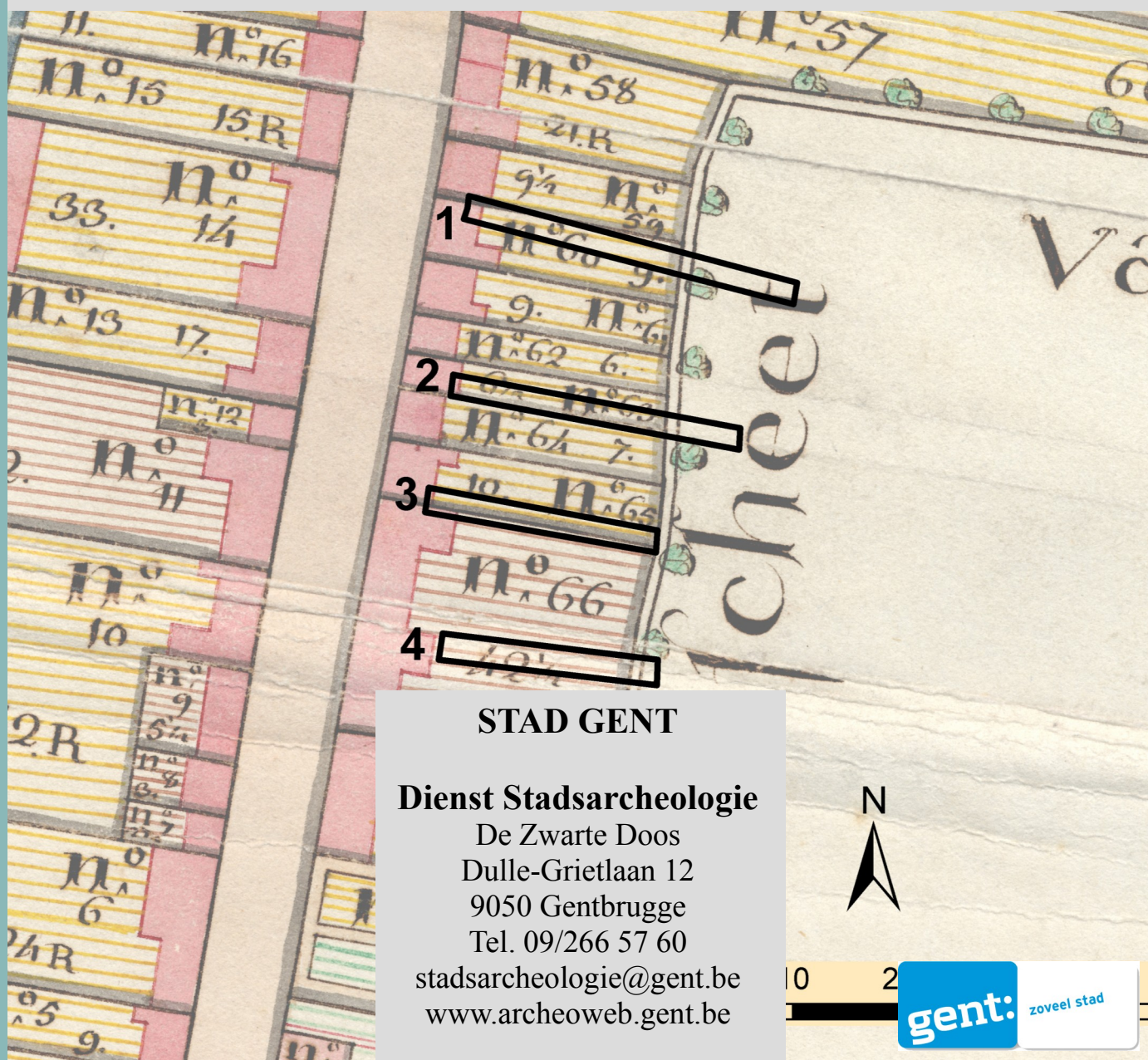

Gent

Meulestedsesteenweg

Archeologisch verslag

Vergunning 2008/212

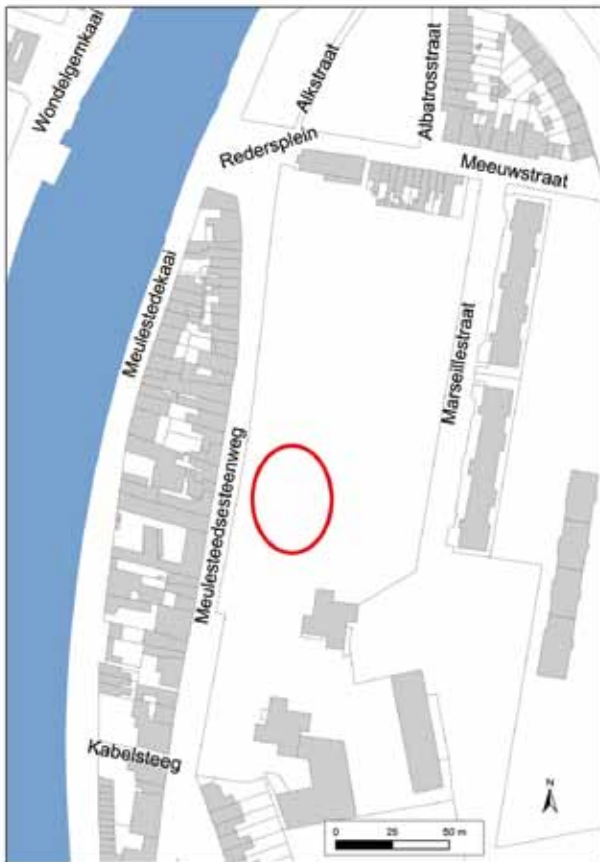

MEULESTEEDSESTEENWEG

Maarten Berkers & Gunter Stoops

Inleiding

Voorafgaand aan de inplanting van een nieuwbouw in opdracht van het O.C.M.W. Gent kon de Dienst Stadsarcheologie van de stad Gent een vooronderzoek uitvoeren (opgravingvergunning 2008/212)¹. De bouwplaats is gelegen langs de Meulesteedsesteenweg (kad. afd. 1, sectie A, perceel 3545b) (afb. 1). Op kaartmateriaal van de 16de tot het begin van de 19de eeuw² is er langsheen de Meulesteedsesteenweg lintbebouwing te zien. Meulestede wordt omstreeks 1223 vermeld³, maar kende een bloeiperiode na het graven van de Sassevaart (1547-1549) en de eerste houten ophaalbrug. Het huizenblok aan de oostzijde van dit straatdeel werd in de jaren 1970 afgebroken.

afb. 1: Situering (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

ARCHEOLOGISCHE RESULTATEN

Voor het archeologische vooronderzoek werden machinaal vier proefsleuven gegraven met west-oost verloop, haaks op de straat (afb. 2 en 3). Aan de straatzijde lag het terrein bij aanvang op ca. 6.80 T.A.W. en helde het af naar het oosten. In het oostelijke deel van de vier sleuven werd telkens de gracht aangesneden, die op het oude kadaster de grens vormt met Oostakker. Deze gracht, met bodem op ca. 3.67 T.A.W., loopt door kleiafzettingen (vanaf ca. 4.85 T.A.W. en dieper) (afb. 4). De bovenlaag van de klei bevatte nog wat postmiddeleeuws materiaal, evenals wortelsporen van waterplanten. Dieper gaf de klei een steriele indruk (afb. 5: 4). Ten westen van de gracht, in de tuinen

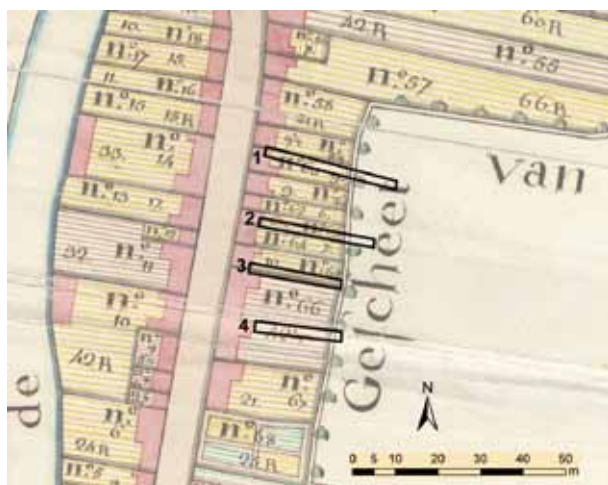
afb. 2: De vier proefsleuven geprojecteerd op de topografische kaart van 1960 (1/5000) (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie & N.G.I., Brussel)

of op de achtererven van de vroegere bewoning, dekte een zandpakket de klei af (afb. 5: 1). Daarin waren verschillende puinkuilen aanwezig (afb. 5: 2-3). Waarschijnlijk houdt dit pakket verband met het bouwrijp maken van het terrein. Een scheidingsmuur tussen twee percelen werd aangesneden en kende duidelijk twee fasen, waarvan de oudste met bakstenen van 22 x 11.5 x 5/5.5 cm en kruimelige gele kalkmortel was opgebouwd (afb. 6). Deze muur was gefundeerd in het zand, op ca. 5.60 T.A.W. Plaatselijk gingen de funderingen ook dieper, met poeren die tot 4.90 en 5.29 T.A.W. reikten. Dichter naar de straat toe konden enkel muurdelen en uitbraaksporen worden vastgesteld. Alle waren vermoedelijk van zeer recente datering.

Tijdens het onderzoek werd geen middeleeuws vondstenmateriaal aangetroffen. Uit de bovenlaag van de natuurlijke klei konden slechts twee wandscherven steengoed en een fragment van een (dak) tegel worden ingezameld (afb. 7). Vermoedelijk gaat het over ingetrapt materiaal. Het is uitermate moeilijk om op basis van slechts twee wandscherven een datering naar voren te schuiven. Een grijs-witte scherf, waarschijnlijk afkomstig uit Westervald, heeft een kobaltblauwe beschildering en is bezet met kleine medaillons. Een datering van het midden van de 17de eeuw tot de eerste helft van de 18de eeuw lijkt niet uitgesloten⁴. De andere scherf, met licht gespikkelde zoutglazuur, kent een weinig

versinterd roze baksel. De aanzet van een groot rond medaillon is nog te zien. Vermoedelijk gaat het om een fragment uit Köln of Frechen en kan het gedateerd worden in het midden van de 16de eeuw⁵. Indien het ingetrapte materiaal in verband staat met het opwerpen van het zandpakket, dan lijkt de bewoning aan deze zijde en op die plaats aan de Meulesteedsesteenweg pas ten vroegste van start te gaan vanaf het midden van de 17de eeuw⁶.

Uit de vulling van de gracht werden in totaal vijftientwintig fragmenten aardewerk verzameld. Het overgrote deel bestond uit roodbakkend aardewerk. Het meest in het oog springende stuk is een quasi volledige hengselpot met overhangende en geperforeerde rand. De pot is enkel extern volledig geglaazuurd; intern zijn er enkele roetsporen te bemerken (afb. 8: 1). In de literatuur worden gelijkaardige vormen meestal vuurpot⁷, vuurkorf⁸ of lollepot⁹ genoemd. In Gent werden tijdens een prospectie in het Gewad twee gelijkaardige vormen gevonden¹⁰. Hoewel het exacte gebruik van deze voorwerpen onbekend is, werden ze waarschijnlijk gebruikt als bijzetkacheltje¹¹ of om een vuurbron mee te verplaatsen¹². Een verdikte en afgeronde, naar buiten geplooid rand behoort tot een grape, net als een meer aangepunt type (afb. 8: 2-3). Twee, vrij van elkaar verschillende randen lijken te behoren tot de zogenaamde steelkommen (afb. 8: 4-5). Dit is een open vorm met

afb. 3: De vier proefsleuven geprojecteerd op de ommeloper met plan van het kanton Meulestede, opgemaakt door J.F. Dedeken in 1797-1798 (Stad Gent, Stadsarchief)

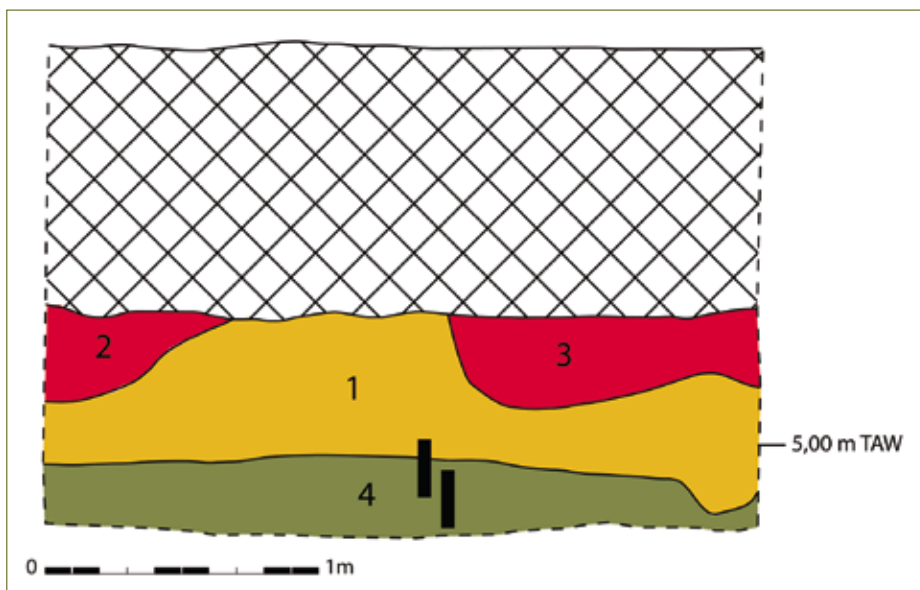
afb. 4: De gracht in sleuf 1, oude grens met Oostakker (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

steel en meestal drie pootjes, die werd gebruikt bij de bereiding van voeding. Een aan de buitenzijde verdikte rand met daaronder enkele geprononceerde draairibbels behoort tot een komvorm (afb. 8: 6). Een gelijkaardig exemplaar werd ook aangetroffen bij opgravingen in de Sint-Pietersabdij¹³. Op de buitenzijde zijn echter enkele roetspooren te bespeuren en we kunnen ons dus afvragen of we hier ook niet met een steelkom te maken hebben. Tenslotte zijn er nog twee vlakke bodems (afb. 8: 8-9) en een dik randfragment van een bord of schotel met een licht naar binnen geplooid, maar vrij zware rand (afb. 8: 7). Een exemplaar uit Gennep, gedateerd in de eerste helft van de 18de eeuw, vertoont een wat gelijkaardige vormgeving van de rand hoewel deze minder zwaar lijkt te zijn uitgewerkt¹⁴. In principe is niet uitgesloten dat het hier ook over een deksel zou kunnen gaan. Het aardewerk met tinglazuur beperkt zich tot twee borden, een bodem in majolica met standing (afb. 8: 10) en een spitse rand in faïence (afb. 8: 11), en een bodem van een gesloten vorm tevens met intern als extern tinglazuur dat eerder lichtblauw van kleur is (afb. 8: 13). Alle zijn versierd met blauwe beschilderingen. Het steengoed wordt vertegenwoordigd door een bijna volledige kruik met een smalle hals en een ovaalvormig lichaam (afb. 8: 12). De rand is aan de buitenzijde licht verdikt en afgerond. De kruik is bedekt met een bruin, gespikkeld zoutglazuur, waardoor een

zogenaamd ‘pantermotief’ ontstaat. Gelijkaardige kruiken worden in de 18de eeuw gedateerd¹⁵. Een uitstaande en wat afgeplatte rand met dekselgeul behoort tot een voorraadpot met kobaltblauwe beschildering en zoutglazuur (afb. 8: 14). Op de wand is nog duidelijk de aanzet van een horizontaal oor zichtbaar. Een witgrijze scherf met daarop een bloemmotief is vermoedelijke afkomstig van een kan (afb. 8: 15). Een wandfragment van een mineraalwaterfles uit steengoed heeft een merk (1 kan), dat de inhoud van de fles aangeeft (afb. 8: 16)¹⁶. Nienhaus merkt echter op dat, vooral in de 19de eeuw, mineraalwaterflessen met het merk ‘kan’ werden geproduceerd om in de Nederlanden te worden gebruikt als jeneverfles¹⁷. Het aantal scherven uit de grachtvulling is dus vrij beperkt, maar lijkt een periode te overspannen vanaf het midden van de 17de tot de 18de eeuw.

Besluit

In tegenstelling tot de verwachtingen werden geen laatmiddeleeuwse bewoningssporen aangetroffen. Op basis van het aardewerk lijkt de bewoning aan deze zijde en op die plaats langs de Meulesteedsesteenweg pas aan te vangen in het midden van de 17de eeuw. De kern van de middeleeuwse en laatmiddeleeuwse bewoning moet dus op een andere plaats worden gezocht.

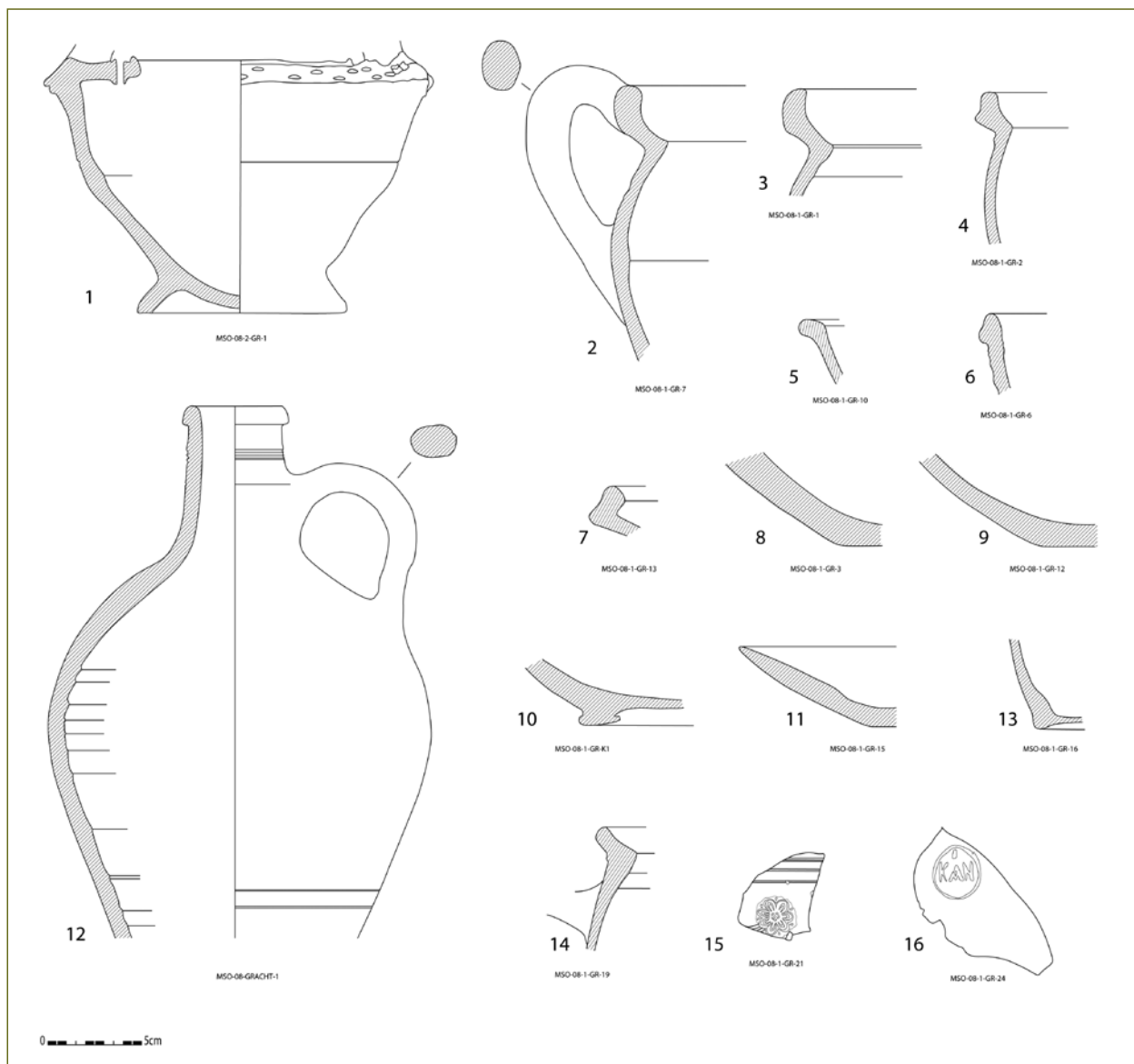
afb. 5: Noordprofiel in sleuf 3, algemene terreinopbouw met aanduiding van staalname voor pollenonderzoek (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 6: Muur op de perceelsscheiding in sleuf 3 (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 7: Aardewerkscherven uit de kleilaag (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 8: Het aardewerk uit de gracht: rood aardewerk (1-9); aardewerk met tinglazuur (10-11,13), steengoed (12, 14-16) (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

-
- ¹ Met dank aan de heer William De Maesschalck, O.C.M.W. Gent, en aan het aannemersbedrijf Van Roey.
- ² Zie onder meer: Panoramisch Gezicht op Gent, 1534, STAM, Bijlokecollectie, inv. 474; Kaart van Wondelgem, Frans I Horenbault, 1567, Rijksarchief Gent, Kaarten en Plannen, nr. 421; Kaart van Meulestede, Charles Horenbault, 1648, Stadsarchief Gent, Atlas Goetghebuer, L 156/34a; de kabinetskaart van graaf de Ferraris (1771-1778), Koninklijke Bibliotheek Brussel; Plan bij de ommeloper van Meulestede, J.F. Dedeken, 1797-1798, SAG, Reeks 98 nr.16; en de Atlas van de Buurtwegen van 1841 voor de Provincie Oost-Vlaanderen. Met dank aan Peter Steurbaut, Dienst Stadsarcheologie van de Stad Gent.
- ³ GYSSELING, M., *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen e.a, 1954, p. 62.
- ⁴ Zie ondermeer BARTELS, M., *Steden in Scherven 2. Catalogus*, Zwolle, 1999, p. 585-588; SEEWALDT, P., *Rheinisches Steinzeug. Bestandskatalog des Rheinischen Landesmuseum*, Trier, 1990, p. 138.
- ⁵ UNGER, I., *Kölner und Frechner Steinzeug der Renaissance. Die Bestände des Kölnischen Stadtmuseums*, Köln, 2007, p. 60.
- ⁶ In principe is dit niet in tegenstelling met de kaart van Charles Hoorenbault uit 1648 (SAG, Atlas Goetghebuer, L 156/34a). Zie STEURBAUT, P. & VERMEIREN, G., *Redersplein*, in: *Archeologisch onderzoek in Gent 1999-2006, (Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 1)*, Gent, 2007, p. 98-99.
- ⁷ BARTELS, M., 1999, p. 128.
- ⁸ VANDENBERGHE, S., *Archeologisch onderzoek van een post-middeleeuwse beerput op de binnenkoer van het Hof van Watervliet*, in: VANDENBERGHE, S., e.a., *Het Hof van Watervliet in de Oude Burg te Brugge*, Brugge, 1983, p. 79-80.
- ⁹ DE KLEYN, J., *Volkvaardewerk in Nederland sedert de late middeleeuwen*, Lochem-Gent, 1986, p. 162.
- ¹⁰ X, *Vondstmeldingen. Gewad 33*, in: *Stadsarcheologie*, Gent, 1979, jg. 3 nr. 2, p. 39-40.
- ¹¹ BARTELS, M., 1999, p. 128.
- ¹² DE KLEYN, J., 1986, p. 162-164.
- ¹³ LALEMAN, M.C., RAVESCHOT, P. & VAN DE WALLE, R., *De Sint-Pietersabdij te Gent. Het rijke leven van zieke monniken. Twee afvalputten uit de infirmerie 1600-1780*, Gent, 1985, p. 20 & p. 93.
- ¹⁴ MARS, A., *Genneps aardewerk. Een 18de-eeuwse pottenbakkerij archeologisch onderzocht*, Gennep, 1991, p. 109.
- ¹⁵ RUEMPOL, A. & VAN DONGEN, A., *Pre-industriële Gebruiksvoorwerpen 1150-1800*, Rotterdam, 1991, p. 225.
- ¹⁶ BARTELS, M., 1999, p. 73.
- ¹⁷ NIENHAUS, H., *Zu den Brunnensiegeln auf Tonkrügen für den historischen Mineralwasserversand. Die "Dokumentation-Hejjas" im Deutschen Apotheken-Museum, Heidelberg*, in: *Der Mineralbrunnen*, Heidelberg, 1984, Heft 4, p.135.